

İmkân-ı zatî ile imkân-ı zihnî ne demektir? "İmkân-ı zatî yakın-i ilmiye münafi değil ve zaruret-i zihniyeye zıddiyeti yoktur." kaidesini nasıl anlamalıyız?

Allah'ın varlığı vacibdir; O, Vacibü'l-Vücuddur. Varlığı zatındandır, ezelî ve ebedîdir, olmaması muhaldir. Mahlûkat ise hâdis ve fanidirler, yani sonradan olmuşlardır; zamanı geldiğinde de ölümü tadacaklardır. Varlıkları, kendi zatlarından olmayıp Allah'ın yaratmasıyla var olmuşlardır. O yaratmasaydı yoklukta kalırlardı. Yine O'nun dilemesiyle de varlıklarına son verilebilir.

İmkân bir şeyin varlığının mümkün grubunda olması demektir. Her mahlûk mümkündür.

Bu sorunun cevabı metinde geçen deniz misaliyle çok açık şekilde verilmişti. Biz o harika misali esas alarak bazı şeyler söyleyebiliriz. Örnek olarak melekleri ele alalım. Melekler de mahlûkturlar ve varlıkları mümkündür. Biz meleklerin varlığına iman ediyoruz. Şu küçük bedenimizin sadece bir et ve kemik yığını olmayıp, akıl, hafıza sevgi, korku, şefkat, merhamet gibi binlerce latife ve hissiyatla kaynaştığını görmekte, şu muhteşem âlemin de boş olmayıp meleklerle dolu olduğuna inanıyoruz.

Meleklerin olmaları gibi olmamaları da mümkün olduğuna göre, şeytan insanın kalbine "*Belki melekler yoktur, mümkündür ki şu âlemde hiç melek olmasın.*" şeklinde bir vesvese verebilir. Ancak, meleklerin olmadıklarına dair bir delil bulunmadığına göre, bu imkân-ı zatî yani meleklerin olmamalarının mümkün olması, bizim meleklerle imanımıza bir zarar vermez.

Az önce konuştuğumuz bir dostumuzun hayatta olduğunu yakinen biliriz. Fakat mümkündür ki o zat, telefon görüşmemizin hemen sonrasında vefat etmiş olsun. Onun ölmesi zatında mümkündür ama biz onun hayatta olduğuna olan inancımızı bu imkân-ı zatî ile bozmayız; zira onun öldüğüne dair ortada bir delil yoktur. Öyle olsaydı, her an bütün dostlarımızın ölmelerinin mümkün olduğunu düşünüp, hayatlarından bir haber almak üzere telefon başından ayrılmamız gerekirdi. Böyle yapmıyoruz. Onların ölümleri bir delile dayanmadığı için bu imkân-ı zatî bizim bilgimize zarar vermiyor. Biz onları hayatta biliyoruz.

Ahirete iman için de benzer şeyler söylenebilir. Ahiret de "*mümkün*" grubuna dâhildir, onun da olup olmaması müsavidir. Ancak, biz hem bütün semavî kitapların hem Hak elçilerinin haber vermeleriyle, hem de çevremizde sürekli şahit olduğumuz haşır ve neşirlerle bu iman rüknüne tam iman ederiz ve onda hiçbir şüphemiz yoktur. Ahiretin yokluğuna dair bir delil de olmadığına ve olamayacağına göre, bu imkân-ı zatî bizim imanımıza şüphe getirmez.